Zsila Ferenc

A pusztulás sérelme

VISSZHANG - LV. évfolyam 49. szám, 2011. december 9.

Ungváry Rudolf méltánytalanságot emlegetve utasítja vissza György Péter Romsics Ignáccal szembeni kritikáját (A pontosságról, ÉS, 2011/38., szept. 23.). Utóbbi azt tette szóvá, hogy a történész akadémiai székfoglalójában Teleki Pálról szólva „nagyvonalú könnyedséggel" hallgat annak antiszemitizmusáról és a zsidótörvények meghozatalában játszott szerepéről (A semmi ideje, ÉS, 2011/30., júl. 29.). Ungváry szerint Romsics munkásságának egésze egyértelműen cáfolja a György által tetten érni vélt történelemtudományi amnéziát. Annyit helytelenít mindössze, hogy Romsics a „sérelem" kifejezéssel utalt egyes zsidó származású történészek Vészkorszak alatti szenvedéseire.
Magam sajnos nem vagyok abban az irigylésre méltó helyzetben, hogy teljes áttekintéssel bírjak Romsics munkásságát illetően. Ennek hiányában csak a Magyarország története a XX. században (Osiris Kiadó, 3. javított és bővített kiadás, 2004.) című könyvének Vészkorszakot érintő részéből hozok néhány idézetet.
259. oldal: „Magyarországon a zsidók többségének életét 1944-ig nem fenyegette veszély. Pogromokra, atrocitásokra nem került sor, s a háború kezdeti szakaszában a szomszédos országokból ezért mintegy 100 ezren menekültek ide. Ezek többsége a továbbiakban a magyarországi zsidók sorsában osztozott. Mintegy 18 ezer fő azonban, akiket 1941 nyarán visszatoloncoltak Galíciába, elpusztult."
A szöveg a más forrásból nem tájékozott olvasót bizonytalanságban hagyja: ki vagy mi okozta ennek a 18 ezer embernek a visszatoloncolás után ismeretlen időpontban bekövetkezett halálát? Az okok vonatkozásában a semmitmondó „elpusztul" ige használata meglehetősen rossz választás. A tények ismertek: a Magyarországról Kamenyec-Podolszkijba deportált ún. hontalan zsidókat német SS-egységek és ukrán kisegítő alakulatok az érkezésüket követő egy hónapon belül meggyilkolták. Mind az igényesség, mind pedig a tömeggyilkosság áldozatainak emléke megkövetelné a pontos, egyértelmű fogalmazást, a tett és a tettesek megnevezését. Feltehetően erős megütközést keltene, ha például a délvidéki magyar lakosság ellen szerb partizánok által 1944-ben elkövetett, számos halálos áldozattal járó atrocitásokról a fenti megfogalmazáshoz hasonlóan ennyit közölne egy, a korszakkal foglalkozó szakmunka: a Délvidék 1944-es visszacsatolását követően több ezer magyar lakos elpusztult.
263. oldal: „Mindez azonban csak a kezdete volt a »végső megoldásnak«: a zsidók gettókba gyűjtésének és megsemmisítő táborokba küldésüknek. Ezt az Adolf Eichmann parancsnoksága alatt álló speciális Judenkommando irányította a magyar csendőrség közreműködésével."
Érthetetlen, hogy a csendőrség megnevezésén túl miért nem esik szó az események másik fontos szereplőjéről, a magyar közigazgatási apparátusról? Megyei főispánok, alispánok, polgármesterek, községi elöljárók és számos köztisztviselő működött közre a zsidó névjegyzékek összeállításában, a gettósítás gyors és hatékony megszervezésében, lebonyolításában és a zsidóság szisztematikus gazdasági kifosztásában. Randolph Braham holokauszt-kutató megfogalmazásában: „Kétség sem férhet hozzá, hogy a közhivatalok közreműködése sorsdöntő volt abban, hogy a rendőrség és csendőrség végrehajtotta a végleges megoldást." (Braham: A népirtás politikája - A holocaust Magyarországon, Belvárosi Könyvkiadó, Budapest, 1997., 424-425. old.)
263-265. oldal: „Az akció ellen széles körű ellenállás nem bontakozott ki. Tiltakoztak viszont a semleges államok, Svájc és Svédország, az angol király és az amerikai elnök, XII. Pius pápa, s a magyar közéleti személyiségek közül többek között Serédi Jusztinián hercegprímás, Ravasz László református püspök, s június végi memorandumában Bethlen István."
A magyar főpapok említése mellett Romsics arról már nem ír, hogy ugyanők (Bethlennel ellentétben) felszólalásaikkal, szavazatukkal korábban támogatták az első és második zsidótörvény elfogadását, noha ennek (és az egyházi antiszemitizmusnak) van némi köze a magyar társadalom Vészkorszak alatt

tanúsított magatartásához. Ráadásul Serédinek a gőzerővel folyó deportálások időszakában elvileg a zsidók védelmében írt, végül kormányzati nyomásra visszavont pásztorlevelében a következő kijelentések olvashatók: „Mi nem vonjuk kétségbe, hogy a magyar gazdasági, társadalmi és erkölcsi életre a zsidóság egy része bűnösen bomlasztó befolyást gyakorolt. Az is tény, hogy a többiek e tekintetben hitsorsosaik ellen nem léptek fel." Mindezek jelentősen árnyalják nevezett egyházfők megítélését, különösen olyan egyházi személyekkel összevetve, akik mindvégig tántoríthatatlan következetességgel léptek fel az üldözöttek védelmében (például Sztehlo Gábor, Slachta Margit).
A történelmi tények, adatok közötti válogatás mikéntje a szakíró felelőssége és a történetírói munka objektivitásának egyik próbaköve, amely alakítja, befolyásolja az olvasó látásmódját. A fenti példák arra figyelmeztetnek, hogy a nagyvonalú ráhagyatkozás luxusa még neves történészek szövegeinek olvasásakor sem ajánlott. Ami azért elég baj, különösen egy olyan országban, ahol a történelmi adatokkal való rosszhiszemű manipuláció lépten-nyomon tetten érhető a közéletben.